

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ – 5^η ΣΚΗΝΗ (στ. 1140 - 1219)

Θέμα : Το σχέδιο διαφυγής .

Στοιχεία όψης – σκηνογραφικοί και σκηνοθετικοί δείκτες:

- Το σκηνικό παραμένει ίδιο. Η Θεονόη αποσύρεται και πάλι στο παλάτι ενώ στη σκηνή παραμένουν ο Χορός, ο Μενέλαος και η Ελένη.

Υπόθεση επεισοδίου

Αφού εξασφαλίστηκε η σωπή της Θεονόης το ζευγάρι πρέπει να αναζητήσει τρόπο διαφυγής. Πρώτος προσπαθεί να καταστρώσει σχέδιο ο Μενέλαος.

Το σχέδιο του Μενέλαου

- Διαφυγή με αμάξι που θα τους δώσει δούλος του Θεοκλύμενου.

↳ Ανεφάρμοστο: Δεν γνωρίζουν τη χώρα για να αποδράσουν.

- Να κρυφτεί ο ίδιος στο παλάτι και να σκοτώσει το Θεοκλύμενο.

↳ Ανεφάρμοστο : Η αδερφή του , η Θεονόη, δεν θα επέτρεπε το θάνατο του αδερφού της.

- Διαφυγή με καράβι → Δεν υπάρχει.

Ανεφάρμοστες και αφελείς οι προτάσεις του Μενέλαου .

Ο δόλος και η ευφυΐα της Ελένης

Κυρίαρχο ρόλο στο σχέδιο που θα προτείνει η Ελένη έχει ο δόλος όπως κυρίαρχη θέση είχε και στη ζωή της . Με δόλο η Αφροδίτη πήρε το βραβείο και με δόλο βρέθηκε η Ελένη στην Αίγυπτο. Ο δόλος γενικότερα είναι κατακριτέος όμως στην παρούσα περίπτωση η Ελένη δεν μπορεί να δράσει διαφορετικά για να γλιτώσει με τον άντρα της . Εξάλλου τον επιστρατεύει για να αντιμετωπίσει τον ανώτερο σε δύναμη και ασεβή Θεοκλύμενο. Σε συνδυασμό με την ευφυΐα της θα προσπαθήσει να βελτιώσει τη ζωή της, να αποκτήσει τη ζωή που της στέρησαν τα σχέδια των θεών.

Το σχέδιο της Ελένης

- Ο Μενέλαος θα παρουσιαστεί σα ναυαγός που μεταφέρει το νέο του νεκρού «υποτιθέμενου» Μενέλαου. Η ρακοφορία του (τα κουρέλια με τα οποία είναι ντυμένος) εξυπηρετούν το σχέδιο.

- Η Ελένη οδυρόμενη θα ζητήσει από το Θεοκλύμενο καράβι για να θάψει το σύζυγό της στη θάλασσα, σύμφωνα με τα ελληνικά ταφικά έθιμα που αφορούν στους ναυαγούς.

- Ο Μενέλαος και οι σύντροφοί του θα συνοδεύσουν την Ελένη στο πλοίο και στην ταφική τελετή του «νεκρού» Μενέλαου.

Ο Μενέλαος θα παραμείνει στον τάφο για ασφάλεια σε περίπτωση θυμού του Θεοκλύμενου

Τυπικό προσευχής

- Επίκληση στη θεά
- Προσφώνησή της
- Υπενθύμιση των προσφορών του πιστού προς το θεό.
- Αναφορά της ανταπόδοσης των προσφορών
- Διατύπωση αιτήματος

Η προσευχή της Ελένης

- Η προσευχή προς την Ήρα είναι σύντομη γιατί η Ελένη θεωρεί, σύμφωνα και με τις πληροφορίες που πήρε από τη Θεονόη, ότι είναι ήδη με το μέρος τους. Επιπλέον, ως θεά προστάτιδα του γάμου, οφείλει να προστατεύσει το γάμο της Ελένης. Στη διατύπωση της προσευχής υπάρχουν η επίκληση , η προσφώνηση και το αίτημα.

- Η προσευχή προς την Αφροδίτη ακολουθεί το συνηθισμένο τυπικό . Η Ελένη θα χρησιμοποιήσει την αρχή της ανταπόδοσης : υπενθυμίζει στην Αφροδίτη ότι χάρη σε αυτή

κέρδισε το βραβείο της ομορφιάς οπότε οφείλει να τη βοηθήσει. Εδώ η Ελένη δε θα διστάσει να ασκήσει και μια μορφή κριτικής προς τη θεά στους έξι τελευταίους στίχους.

Χαρακτηρισμοί – Ήθη

Ελένη

Η Ελένη προτείνει στο Μενέλαο να βρει ένα τρόπο διαφυγής και όταν αυτός αποτυγχάνει τότε αναλαμβάνει εκείνη το σχέδιο διαφυγής. Είναι μια πολύ έξυπνη και πονηρή γυναίκα, διόλου επιπόλαια, που φροντίζει μέχρι και την τελευταία λεπτομέρεια προκειμένου να καταφέρουν να σωθούν. Λογική και ετοιμολογή, με όλη την ψυχραιμία που είναι απαραίτητη στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αποφασισμένη να θέσει το σχέδιό της σε λειτουργία. Έχει αυτοπεποίθηση, παρόλα αυτά όμως το ενδεχόμενο αποτυχίας την γεμίζει τρόμο και ανησυχία γι' αυτό και διεκδικεί τη σωτηρία τους προσευχόμενη στις θεές Ήρα και Αφροδίτη.

Μενέλαος

Ο Μενέλαος χάνει και πάλι τον ηρωισμό που επέδειξε στην προηγούμενη σκηνή και παρουσιάζεται για άλλη μια φορά αδρανής και επιπόλαιος. Τα σχέδια διαφυγής που προτείνει είναι απλοϊκά, ανεφάρμοστα και σίγουρα οδηγούν στη σύλληψή τους.

Όταν ακούει το σχέδιο διαφυγής της Ελένης παραμένει διστακτικός και δύσπιστος, δεν αναγνωρίζει την ορθότητά του, παρουσιάζεται δέσμιος των προλήψεων της εποχής του. Τελικά αποδέχεται την εφαρμογή του αφού ο ίδιος αδυνατεί να προτείνει κάτι καλύτερο. Η κατωτερότητά του απέναντι στην Ελένη είναι ολοφάνερη, κάτι που ξαφνιάζει τον αναγνώστη αφού ο Μενέλαος υπήρξε βασιλιάς και αρχηγός της Τρωικής εκστρατείας.

Ιδέες Ευριπίδη - Διάνοια

- Η Ήρα ως προστάτιδα του γάμου οφείλει να προστατεύσει το γάμο της Ελένης. Ο Ευριπίδης φαίνεται να ασπάζεται τις θρησκευτικές αντιλήψεις της εποχής του και να τις προβάλλει στο έργο του.
- Αρχή ανταπόδοσης: Αποτελούσε μέρος της προσευχής στους θεούς. Οι πιστοί ανέφεραν την εκπλήρωση των θρησκευτικών τους υποχρεώσεων και ζητούσαν ως αντάλλαγμα την προστασία ή τη βοήθεια του θεού.
- «Αν σκέπτονται σωστά οι γυναίκες»: Εδώ ο Ευριπίδης, χρησιμοποιώντας την ειρωνική μέθοδο, φαίνεται να εξυψώνει το ρόλο της γυναίκας στην Αρχαία Αθήνα. Δεν την θεωρεί αδύναμη και προορισμένη αποκλειστικά για τεκνοποίηση αλλά δυναμική και έτοιμη να αναλάβει πρωτοβουλίες. Αποκαλύπτει την αληθινή πλευρά των γυναικών (είναι) καταρρίπτοντας τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής του (φαίνεσθαι).

Πολιτιστικά στοιχεία

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ταφικά έθιμα και οι εκδηλώσεις πένθους των γυναικών. Από την Οδύσσεια γνωρίζουμε τα κτερίσματα που αποδίδονται στους νεκρούς και που αναφέρονται και στον Ευριπίδη. Εδώ πληροφορούμαστε για τη θαλάσσια ταφή όσων πνίγηκαν στη θάλασσα αλλά και το θρήνο των γυναικών που συμπεριελάμβανε εκτός από οιμωγές (κραυγές) ντύσιμο με μαύρα ρούχα και σκίσιμο των μάγουλων με τα νύχια τους καθώς επίσης και κόψιμο των μαλλιών.

Ρόλος στιχομυθίας

- Δίνει ζωντάνια και γρήγορο ρυθμό στην τραγωδία
- Κρατά το ενδιαφέρον του ακροατή ζωντανό δημιουργώντας ένταση και αγωνία
- Κάνει φανερό την υπεροχή της Ελένης έναντι του Μενέλαου.
- Προωθεί την εξέλιξη και τη λύση της τραγωδίας.